

GROOT SPRINGZAAD

Impatiens noli-tangere

(foto Nico van Kappel / Buiten-beeld)

S50

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

Groot springzaad wordt 30 tot 70 cm en soms tot 100 cm hoog. De goudgele, lijnsymmetrische bloemen worden 15 tot 35 cm lang. Het spoor is gekromd. De kroonbladen zijn paarsgewijs vergroeid. Van binnen zijn ze rood gestreept tot bruinrood gestippeld. De plant bloeit van juli tot en met augustus.

De bovenste stengelbladeren zijn meestal kleiner dan de onderste en voorzien van 7 tot 20 mm grote, stompe tanden.

Biotoopvereisten

Het Groot springzaad is een plant van vochtige loofbossen op losse, niet uitdrogende gronden. Ze groeit op half beschaduwde tot beschaduwde plaatsen op natte, matig voedselarme tot matig voedselrijke grond in bronmilieus.

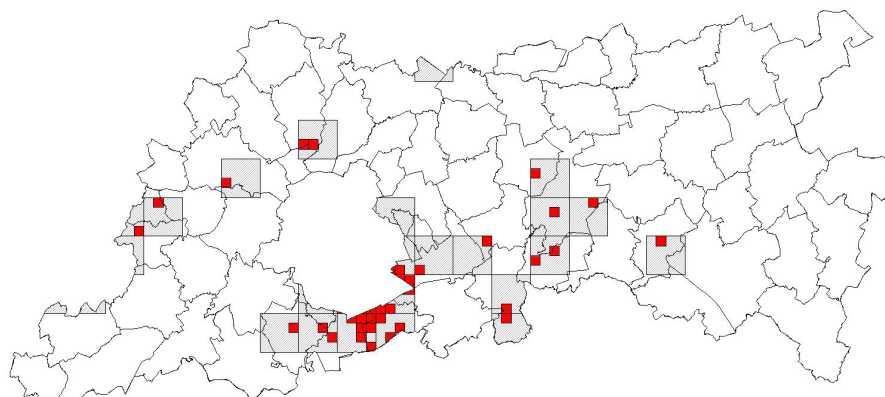
In die bronmilieus zijn de hydrologische omstandigheden gedurende het hele jaar constant: het uittredende grondwater staat aan het maaiveld en heeft het jaarrond dezelfde temperatuur en samenstelling.

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

Binnen de provincie Vlaams-Brabant is de verspreiding van het Groot springzaad beperkt tot de leemstreek met als voornaamste groeiplaatsen de bronbossen langs de bovenlopen van de zijbeken van Demer, Zenne en Dijle zoals het Onderbos en Rodebos (Laanvallei), Liedekerkebos te Hoeilaart maar ook in het Zoniënwoud te Tervuren.

Knel- en aandachtspunten

- Onaangepaste bosexploitatie en inspoeling van meststoffen leiden tot beschadiging en degradatie van de bosbodem en resulteren o.m. in bodemverdichting, wijziging van de waterhuishouding, eutrofiëring en vegetatieverruiging. Ook overstroming met beekwater van slechte kwaliteit of toevoer van vervuild water draagt bij tot de teloorgang van geschikte groeiplaatsen.
- Om toegang te verkrijgen tot het bos of tot aanpalende terreinen worden veel bronbossen of delen ervan ontwaterd. Dikwijls worden delen van bosbeken in buizen gelegd of worden drainagegreppels gegraven; natte zones worden met grond opgevuld en toegangswegen met grof puin verhard. Ook al blijven hierdoor de groeiplaatsen ongehavend, dan nog leidt dit veelal onrechtstreeks tot versterking van de waterhuishouding en komt de groeisituatie in het gedrang.
- Ruiming en sanering van bronbosbeken leidt tot structuurvernietiging. Ook beekruiming die buiten het bos plaatsvindt kunnen een ongunstige invloed hebben op het bos, bijvoorbeeld door een verhoogde/versnelde watertoevoer (met versterkte oevererosie tot gevolg). Op kleine schaal worden bosbeken en bronnen opgestuwd als drenkplaats of voor de waterbevoorrading van vis- of recreatievijvers. Uitzonderlijk worden in bronzones poelen uitgegraven.
- In bronbossen komen vaak boom- en struiksoorten voor die niet aan de bodemomstandigheden of de natuurlijke boscondities zijn aangepast. Wijzigingen van de kruidlaag zijn meestal het gevolg van gebiedsvreemde beheerhandelingen. Bosexploitatie kan plotseling tot geheel andere bosomstandigheden leiden. Planten, die zich moeizaam aan een bepaald milieu hebben aangepast, worden dan plotseling blootgesteld aan geheel andere omgevingsfactoren die hun groeiomgeving ingrijpend wijzigen en waardoor ze verdwijnen.

Overzicht maatregelen

H8.1. Herstel van de waterhuishouding
 H8.7. - H8.9. Aangepaste, ecologische bosexploitatie

S50.1. Bufferen van groeiplaatsen

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H8.1. Herstel van de waterhuishouding

Behoud en herstel van de waterhuishouding is een belangrijke voorwaarde voor het behoud van het bron(bos)milieu. Drainagegreppels en captatiepunten kunnen gedempt/opgeheven worden waardoor het kwel en bronwater terug aan de oppervlakte kan komen of een grotere oppervlakte bos beïnvloeden. De plant verdraagt het niet om lange tijd in het water te staan. Ze is daardoor eerder te vinden om half beschaduwde plekken waar zuurstofrijk water op een geringe diepte zit of ze vertoeft in de nabijheid van bewegend water.

H8.7. - H8.9. Aangepaste, ecologische bosexploitatie

Waardevolle kwelrijke en natte terreindelen worden ontzien bij bosexploitatie. Indien boswerken noodzakelijk zijn, worden aangepaste ontginningsmethoden en –materieel ingezet. Boswerken kunnen enkel in de winter tijdens periodes van langdurige vorst plaatsvinden. Bij een intensiever gebruik van het bos, bijvoorbeeld als hakhout, moeten voor het kappen van de stoven lange omlooptijden van minimaal 10 tot 12 jaar worden aangehouden. Na kappingen moeten de afgekapte takken meteen uit het bos worden verwijderd, anders kan dit tot verruiging leiden. Dikke stammen daarentegen kunnen in beperkte mate blijven liggen.

Soortgerichte maatregelen

S50.1. Bufferen van groeiplaatsen

Instroom van meststoffen vanuit aanpalende landbouwpercelen naar kwelgebieden moet vermeden worden. Dit kan door langsheen de meest gevoelige bosdelen bufferstroken aan te leggen. De efficiëntie van een dergelijke maatregel verhoogt met de grootte van de bufferstrook, maar ook met de gunstige inplanting ervan. Bij de lokalisatie wordt de ligging van het bos tegenover de aangrenzende landbouwgronden bekeken. Als buffergebied komen vooreerst de terreinen in aanmerking die aansluiten op het brongebied en zeker diegene die een helling beschrijven ten opzichte van de bron en de bronbeek en van waaruit rechtstreekse inspoeling van meststoffen en/of grond kan plaatsvinden. Dit maakt dat ook bronnen die buiten het bos ontspringen moeten worden afgeschermd. De volgende ingrepen zijn mogelijk:

- Niet ploegen tot tegen de bosrand en het aanleggen van een gras of ruigtestrook tussen de akker en het bos;
- Opwerpen van een beschermende berm ("boswal") met een afwateringsgracht langsheen de bosrand, die afspoelend water en modder tegenhoudt en afleidt. De gracht moet regelmatig onderhouden worden;
- Instellen/afspreken van bemestingsnormen en/of het niet bemesten van een strook langsheen de bosrand;
- Aanplanten van een schermbeplanting langsheen de bosrand. Deze moet voldoende breed zijn om invloed te hebben: een zestien meter brede vegetatiestrook tussen een akker en een beek reduceert de stikstoftoevoer aanzienlijk en bij een vijftig meter breed oeverbos is dit nog beter te zien. Een aangepaste en gevarieerde boomsoortenkeuze is wel belangrijk, vermits de aanleg van bijvoorbeeld een homogeen elzenbos het stikstofgehalte opdrijft, doordat bacteriën in de wortelknolletjes jaarlijks tot 100 kg stikstof/ha kunnen produceren;
- Omzetten van bouwland in grasland;
- Niet bewerken van een brede strook langsheen de bosrand;
- Een (her)bebossing van aangrenzende percelen;
- Gebruik van korrelmest in plaats van stuifmest of vloeimest op aangrenzende landbouwgronden of toepassen van de mestinjectiemethode;
- Evenwijdig aan de bosrand ploegen, i.p.v. van hoeks;
- Een extensief gebruik van de aan het bos grenzende terreinen;
- Inloop van vee moet in en in een brede perimeter rondom de bronzone vermeden worden door een (stevige!) omheining van een beschermingszone. Er wordt op gewezen dat het aanbrengen van prikkeldraad en/of in stand houden van prikkeldraadafsluitingen in en om bossen gereguleerd wordt door artikel 97 van het Bosdecreet.

Vervuiling van bronnen en bronbeken is eenvoudig op te lossen door afval te ruimen en lozingspunten af te leiden of op te heffen. Daarbij moet worden opgelet dat bij ruimingswerken de bron(beek)structuur zo min mogelijk wordt beschadigd en geen gevaarlijke producten vrijkomen in het milieu. Bij de afleiding van lozingspunten moet er op gelet worden, dat het probleem niet wordt verlegd en een ander waardevol gebied wordt vervuild. Aansluiting op de openbare riolering of op een kleinschalige waterzuivering is in dit geval een goed alternatief.

Perceelsrandbeheer langs bronbossen kan inspoeling van meststoffen van hogergelegen akkers tegengaan. (Bron: VLM fotodatabank)

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst verminderde bemesting voor een betere waterkwaliteit
- Beheerovereenkomst soortenrijke graslanden en akkers
- Beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer

Lopende initiatieven

geen

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Opvolgen grondwaterpeil

- Meten van de grondwaterstand gedurende minimum 1 jaar d.m.v. het plaatsen van vaste grondwaterpeilbuizen.
- Uitvoeren van waterkwaliteitsanalyses.

Opnemen van permanente kwadraten

Regelmatige opvolging van de vegetatieontwikkeling op vaste plaatsen met aandacht voor aandeel en ontwikkeling van Groot springzaad en andere indicatieve en/of vegetatietyperende soorten.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Econnection (1996). Structuur- en beleidsplan voor de bronbossen in de Vlaamse Ardennen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL-afdeling Natuur.
- Govaere L. & Vandekerckhove K. (2005). Specifiek biotoop- en soortenbeheer in bossen: methodologische ondersteuning. Deel II : Beschrijvende fiches. Rapport IBW.Bb.R.2005.007. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer. 165 p.
- Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Brecht P., Vercruyssen W. & De Beer D. (red.) (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest. Nationale Plantentuin en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Flo.Wer vzw. 1007 p.

- Van Miegroet H. & Cole D. (1984). The impact of nitrification on soil acidification and cation leaching in an red alder ecosystem. *Journal Environ. Qual.* 13. p. 586-590.
- Vincent L., Verbeke W., Van Belle J., De Cock V., Verlinde R., Reheul D., Zwaenepoel A., Van Den Berghe J. & Lievens F. (2006). *Technisch vademecum grasland : harmonisch park- en groenbeheer*. Afdeling Bos en Groen. Brussel. Belgium. 291 p.
- Weeda E.J., Westra R., Westra, CH. & Westra T. (1985). *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 2*. IVN. Hilversum. 304 p.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_florabank
- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_atlas
- www.wilde-planten.nl/groot-springzaad.htm
- www.minInv.nederlandsesoorten.nl/Inv.db/Inv.db/i000252.html
- www.soortenbank.nl
- www.waarnemingen.be

Folders

geen

Advies

- Plantenwerkgroep

S50

